

РОЗДІЛ 3

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 347.77.78

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-1/17>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЦИФРОВОГО МИСТЕЦТВА

SOME ASPECTS OF COMMERCIALIZATION OF COPYRIGHT OBJECTS THROUGH THE PRISM OF DIGITAL ART

Волощенко О.М., к.ю.н.,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Стаття присвячена дослідженню впливу комерціалізації на процеси виникнення нових об'єктів авторського права. Висвітлено види комерціалізації та виділено найбільш вигідні, серед яких: використання об'єктів у власному виробництві та укладання угод. Констатовано, що симбіоз науково-технічного процесу та укладання угод на передачу виключних майнових прав є рушійним фактором у процесах виведення права інтелектуальної власності у нову, цифрову площину відносин. Поява нового середовища реалізації виключних майнових прав сприяє появі нових форм об'єктів авторського права. Підтримано твердження про те, що NFT-форма вираження об'єкта авторського права.

Підтримано твердження про існування нового виду об'єкта авторського права NFT-твору. Який може існувати, в тому числі, як і похідний NFT-твір. До основних ознак такого об'єкта віднесено: цифрове середовище існування, творчий характер, та необхідність вчинення дій щодо знищення фізичного твору мистецтва або твору, який існує у будь-якій іншій формі. Основною ознакою в даному випадку є факт існування того твору, який токенизувався. Останній критерій розглядається як особлива умова для можливості існування NFT-твору, який створюється у результаті токенизації фізичних творів мистецтва. Вказано можливість існування похідного NFT-твору за умови токенизації фізичного твору мистецтва, якщо токенизована версія піддавалась змінам із залучення технологій та спеціалістів, які володіють навиками роботи. В такому випадку можливо розглядати співавторство. Також можливе одноосібне авторство похідного твору, якщо суб'єкт володіє навиками роботи з обладнання та програмами. Автором зазначено важливість укладання угод про перехід виключних майнових прав у випадках, якщо до процесу створення NFT-твору залучались треті особи. Таким чином, не зважаючи на особливості та природу нового об'єкта, констатовано застосування загальних положень авторського права щодо передачі виключних майнових прав.

Ключові слова: комерціалізація, авторське право, виключні майнові права, NFT-твір, NFT, блокчейн, співавторство, похідний NFT-твір.

The article is devoted to the study of the impact of commercialization on the processes of emergence of new copyright objects. The types of commercialization are highlighted and the most profitable ones are highlighted, among them: the use of objects in own production and the conclusion of agreements. It was established that the symbiosis of the scientific and technical process and the conclusion of agreements on the transfer of exclusive property rights is a driving factor in the processes of bringing intellectual property rights into a new, digital plane of relations. The emergence of a new environment for the implementation of exclusive property rights contributes to the emergence of new forms of copyright objects. A statement that the NFT form of copyright subject expression is supported.

The statement about the existence of a new type of object of copyright of an NFT-composition is supported. Which can exist, including as a derivative NFT-composition. The main characteristics of such an object include: a digital environment, a creative nature and the need to take steps to destroy the physical work of art or the work that exists in any other form. The main feature in this case is the existence of the work that was tokenized. The last criterion is considered as a special condition for the possibility of the existence of an NFT-composition, which is created as a result of tokenization of physical works of art. The possibility of the existence of a derivative NFT-composition under the condition of tokenization of a physical work of art is indicated, if the tokenized version was subjected to changes involving technology and specialists who have work skills. In this case, it is possible to consider co-authorship. In this case, it is possible to consider co-authorship. Sole authorship of a derivative work is also possible if the subject has skills in working with equipment and programs. The author noted the importance of concluding agreements on the transfer of exclusive property rights in cases where third parties were involved in the process of creating an NFT-composition. Thus, regardless of the peculiarities and nature of the new object, the application of the general provisions of copyright regarding the transfer of exclusive property rights has been established.

Key words: commercialization, copyright, exclusive property rights, NFT work, NFT, blockchain, co-authorship, derivative NFT work.

В рамках сьогодення процес конкурентоспроможності суб'єктів господарської діяльності та цивільних правовідносин тісно пов'язаний з процесами використання об'єктів інтелектуальної власності. Економічний аспект природи таких об'єктів, в першу чергу, базується на отриманні прибутку законними правоволодільцями від процесу їх використання. Таке явище у науці права інтелектуальної власності отримало назву комерціалізація.

Комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності – категорія комплексна, яка складається із певної сукупності дій правоволодільців виключних майнових прав, які окрім своєї комерційної спрямованості,

також, повинні бути наділені ознакою правомірності стосовно прав третіх осіб. Основні способи комерціалізації прийнято поділяти на три великі групи: 1. Використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві; 2. Внесення виключних майнових прав до статутного капіталу суб'єкта господарювання та укладання цивільно-правових угод щодо передачі виключних майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності. Окреслена триада способів фактично є основою комерційних процесів щодо отримання прибутку законними право володільцями та стане основним предметом дослідження даної статті.

Найбільш вигідним способом, з точки зору, прямо пропорційного співвідношення «витрати – прибуток» вважається використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві. Оскільки не потребує додаткових витрат залучення суб'єктів з виробництва продукції або складових останньої тощо. Юридичний аспект такого способу окреслюється попередньою потребою (в деяких випадках, наприклад обладнання тощо) таких осіб у здійсненні дій щодо набуття виключних майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Третій спосіб проявляється стосовно нематеріальної цінності об'єктів права інтелектуальної власності, а саме в можливостях отримання корисних властивостей та вирішенні подальшої долі таких об'єктів. Укладання угод щодо передачі виключних майнових прав є формою такого способу комерціалізації. В більшій мірі саме процеси комерціалізації визначають основні шляхи розвитку відносин щодо переходу виключних майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності та, в окремих випадках, виникнення нових об'єктів цивільних прав.

Дії, спрямовані на передачу виключних майнових прав у сукупності з розвитком науково-технічного прогресу сприяють виведенню товарно-обмінних відносин у нові площини та рівень реалізації виключних майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності. Так, розвиток Всесвітньої мережі та реалії карантинних обмежень стали катализатором охоплення цифрового простору цивільно-правовими відносинами, зокрема укладання угод купівлі-продажу, передачі виключних майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності тощо. З практичної точки зору, поява нового середовища спонукає до пошуків нових способів просування товарів на спеціально створених інтернет-площадках і навіть появи нових способів використання об'єктів права інтелектуальної власності. Швидкі темпи цифровізації процесів створення об'єктів інтелектуальної власності та способів їх використання призвели до виникнення поняття «цифрового мистецтва», яке широко використовується у науці права інтелектуальної власності.

Варто зазначити, що процеси розвитку цифрової ери сьогодення також вплинули на розширення переліку дій першого та третього способів комерціалізації. На сьогоднішній день отримання прибутку від використання об'єктів права інтелектуальної власності (особливо об'єктів образотворчого мистецтва) не потребує організації складних процесів для реалізації процедур презентації таких об'єктів та укладання угод щодо передачі виключних майнових. Можливість цифровізації об'єктів інтелектуальної власності значно спростила доступ творців до можливостей презентації своїх творів, представлення їх широкому загалу потенційних покупців та отримання прибутку в «один клік» комп'ютерної миші.

Таким чином, розвиток цифрових технологій надає авторам, з одного боку, доступ до нових способів реалізації прав на об'єкти авторського права, а з другого – збільшує перелік можливих способів порушення виключних майнових прав таких осіб на результати їх творчої, інтелектуальної діяльності. І саме в питаннях захисту порушених прав одним із найбільш проблемних аспектів було доведення першості дати створення та оригінальності об'єктів права інтелектуальної власності.

Винайдення незасмозамінних токенів (NFT) у середовищі блокчейну надав можливість не тільки індивідуалізувати об'єкти але і підтвердити їх оригінальність. NFT (non-fungible token) – унікальні, незасмозамінні цифрові коди, які характерні для певного об'єкта у крипто мережі, які виступають належним підтвердженням його автентичності.

У сфері права інтелектуальної власності дослідження природи виникнення NFT та особливостей правового регулювання цифрового мистецтва варто виділити таких вчених, як Л. Тарасенко та О. Сімсон, наукові праці яких

є основними та фундаментальними. Відсутність у науковій літературі масовості наукових розробок обумовлено новизною даного явища у практичному та правовому полях досліджень.

Варто зазначити, що підхід до розуміння правової природи NFT та віднесення такого до категорії об'єктів права інтелектуальної власності в середовищі практиків є неоднозначним. За природою походження та середовищем існування NFT – це віртуальний актив, який має спеціальне середовище існування-блокчейн. Також, це є об'єкт цивільних прав. Така ідея також підтримується у прийнятому ЗУ «Про віртуальні активи» [1], який ще не вступив у законну силу.

Тому варто з'ясувати природу виникнення такого об'єкту через призму ознак, притаманних об'єкту авторського права, серед яких наявність форми вираження, творчий характер. Розглянемо такий аспект на прикладі вимог, які представляються до об'єктів живопису (картини). Фактично, для того, щоб той чи інший об'єкт було віднесено до категорії об'єктів авторського права він повинен мати форму вираження, бути новим та оригінальним і, відповідно – результатом творчої діяльності людини.

Процес створення оригінальної картини передбачає складний процес щодо втілення ідеї на матеріальному носії за допомогою спеціального приладдя та творчої діяльності людини, яка вимагає натхнення, таланту, сил та часу. Результат такої діяльності призводить до появи твору живопису, як оригінального, нового об'єкту авторського права, автентичного за своїм походженням. Крім того, серед основних показників, які впливають на цінність об'єкта живопису та його вартість це наявна кількість оригіналу, яка зводиться до «номінальної кількості» в одному екземплярі. Таким чином, зміст цінності такого об'єкта закладається у оригіналі об'єкту живопису.

Процес створення NFT зводиться до певної послідовності дій технічного характеру, які можна поділити на дві групи. Якщо така процедура здійснюється вперше користувачем, то перед створенням необхідно здійснити дії підготовчого характеру, щодо завантаження Ethereum-гаманця, створення аккаунту на NFT-маркетплейсі. Створення NFT здійснюється шляхом завантаження файлу, який буде токенизуватися, надання йому назви та короткого опису а також заповнення всіх запропонованих полів та натискання кнопки «створити».

Такий перелік дій виключає ознаку творчості, що притаманна для процесу створення об'єктів авторського права та виключає можливість віднесення NFT до переліку об'єктів такого інституту. В свою чергу, підтримуємо твердження щодо визнання NFT об'єктивною формою вираження авторського твору [2], що дозволяє його використовувати у цифровому просторі у середовищі блокчейну. Такий підхід є прийнятним для використання об'єктів права інтелектуальної власності, однак не для всіх. Зокрема вираження об'єктів живопису фотографічних творів у NFT версії з точки зору авторського права – це копії, існуючих фізичних творів поза електронним простором.

Таке твердження доводимо наступним. Принцип виникнення авторського права зводиться до факту створення твору, а саме, до моменту первинного надання йому будь-якої об'єктивної форми [2]. Тому враховуючи особливості процедури створення токенизованих творів, які створювались за допомогою відцифрування, об'єктом правової охорони буде об'єкт живопису, який відцифровувався. Тобто оригінал, який матиме економічну цінність, і вважатиметься таким, який наділений первинною об'єктивною формою.

З точки зору законодавства про охорону і захист об'єктів авторського права токенизація творів, які мають фізичну форму є процесом створення електронної версії оригіналу, для зберігання та подальшого використання у блокчейні. Тому, в умовах реального часу, складати-

меться ситуація існування фізичного твору мистецтва та його токенизованої версії. З огляду вищезазначено, припускаємо необхідність вчинення законними право володільцями дій щодо ліквідації фізичного твору мистецтва з метою підтвердження оригінальності, новизни та існування токенизованих творів в одиничному варіанті. Підтвердженням такого судження слугує випадок коли блокчейн-компанія InjectiveProtocol купила картину «Morons (White)» анонімного вуличного художника Бенксі та спалила її у прямому ефірі. За словами виконавчого директора Injective Protocol, Мірзи Уддіна, ця акція — перший значний випадок, коли фізичний твір мистецтва перетворили на унікальний цифровий актив [4].

Таким чином, в окремих випадках для надання правової охорони, а саме щодо створення токенизованого твору з версії фізичного твору мистецтва серед умов набуття правової охорони може вимагатись окрім надання об'єктивної форми вираження також дії щодо ліквідації фізичного твору. Останнє обумовлюється необхідністю дотримання вимоги оригінальності NFT-твору з-поміж існуючих об'єктів авторського права.

З огляду вищезазначеного, підтримуємо твердження щодо можливості існування та виділення в окрему категорію авторського права NFT-твору, як самостійного об'єкта. [3] Варто відмітити, що у блокчейн-середовищі і NFT-твори можуть існувати згідно ЗУ «Про авторське право і суміжні права» як твір так і як похідний твір.

Похідний NFT-твір виникає за умови, якщо існують фізичний або будь-який інший твір, які токенизувалися та піддавались переробці. Тобто суб'єктами авторського права не вчинялись дії щодо ліквідації таких творів. Якщо при створенні похідного NFT-твору залучались терті особи, фахівці в галузі використання спеціального обладнання або технологій, за допомогою яких токенизувався твір та змінювався, то укладання угоди про передачу виключних майнових прав є обов'язковою умовою для одноосібного правоволодіння виключними майновими правами, особи, яка є право володільцем такого об'єкту. Серед основних ознак NFT-твору варто віднести: особливу форму вираження – NFT, оригінальність, творчий характер та дії, спрямовані на ліквідацію фізичного твору мистецтва, який піддавався токенизації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про віртуальні активи: закон України від 17 лютого 2022 року № 2074-IX. *Законодавство України* : сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
2. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 1 грудня 2022 року № 2811-IX. *Законодавство України* : сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>
3. Л.Тарасенко. NFT – новітній цифровий об'єкт авторського права чи форма вираження твору. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. № 2. 2022. С. 90–95.
4. Картину таємничого Бенксі купили та спалили у прямому ефірі, щоб дати їй нове життя (відео) URL: <https://www.unian.ua/world/benksi-kartinu-hudozhnika-kupili-za-95-000-i-spalili-shchob-vipustiti-nft-token-novini-svitu-11342207.html>